

Кахаю так,

нібы расце

сасна,

Плестрымна,

нерыжметна

і спяхойма...

Візма

Выбраная
лірыка

Бэлшавіца

паэты планеты

*Šī grāmata veltīta Latvijas valsts simtgadei
Гэтае выданне прысвечана
100-годдзю латвійскай дзяржаўнасці*

Візма Бэлшавіца

Выбраная лірыка

*Пераклад з латышскай
Васіля Сёмухі*

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2018

УДК 821.174-1
ББК 84(4Лат)-5
Б97

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, В. Сёмуха,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклад зроблены паводле выданняў:

Belševica V. *Jūra deg*. Rīga: Liesma, 1966.

Belševica V. *Gadu gredzeni*. Rīga: Liesma, 1969.

Belševica V. *Madarās*. Rīga: Liesma, 1976.

Belševica V. *Kamola tinēja. Dzēja*. Rīga: Liesma, 1981.

Belševica V. *Kopoti raksti*. 1., 2. sējums. Sastādītāja un komentāri:
Inta Čaklā. Rīga: Jumava, 2000.

На вокладцы:

ФЛИП ИЗРАЭЛЬСОН (?),

Фотартрэт Візмы Бэлшавіцы, пач. 1960-х гг.

ISBN 978-985-23-0028-5

©Візма Бэлшавіца, 1966–2005.

©Сёмуха В. С., пераклад на беларускую мову, 1985.

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.

©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2018.

***

(Es mīlu tevi tā, kā priede aug...)

Кахаю так, нібы расце сасна,
Нястрымна, непрыкметна і спакойна;
Падняўшы голаў над малечай хвойнай, –
Да сонейка ў блакіт расце сасна.

Параніць можаш мяккую кару,
Смала шкляною пасмай заіскрыцца,
Слязьмі гарачымі сплыве живіца
І зарубцуе кволую кару.

Нікчэмных крыўд пякучы боль сцярплю,
Жыццё і рост – да радасці сасонцы.
Калі на голле вылье промні сонца,
Мізэрных крыўд пякучы боль сцярплю.

Каб разумець мяне, мой дружа, знай:
Шчака ў шчаку з сасной пастой, і сэрца
Сасновае напэўна ж адзавецца! –
Кахаю так, нібы расце сасна.

Цішыня

(Klusums)

Жанчына я.

Маўчанне. Цішыня.

А цішыня казаць не можа: «Я кахаю».

На барабанах вуліц жалуды

Яшчэ выстукваюць асенні пошчак,

А ціша ведае даўно, што дуб

Ужо ў дарозе зімняй адзіноты,

Што ў цішыні пакоіцца вясна

І будзе курчыцца, пакуль паводка

Не ўспора ў стогнах крохкі сіні лёд.

Жанчына гэта знае.

І маўчанне.

*

Дала табе ў далоні сэрца лесу,

І расказала дробная брусніца

Пра бескарыслівасць карэння ў глыбіні.

Не зразумеў ты.

Дала табе спакой, чаканне лесу

З адданасцю – галінкай сінняй хвоі,

Што ў самы люты холад не памерла.

Не зразумеў ты.

Знайшла птушынае гняздо пустое.
У кожным пёрку – прастата кахання
І будных клопатаў святая блізкасць.
Не зразумеў ты.

*

Ці бачыў ты, як тлее пад зямлёю торф?
Ні енку польмя, ні пырску іскраў,
А горыч цішыні, да курчу ў горле,
Маўкліва багуноў галодны хмель
На зоркі махавін гарэлых пнецца.
І елка маладая колкімі рукамі
Ўчапілася ў зямлю, каб гінуць разам...

Калі пачуеш і нарэшце зразумееш,
Чаму сякера цішыню ўспарола,
Запозна будзе.
Копанка на полі
Бліз возера няхай бы стала хмарай
І немых рыб люляла на далонях.

*

І мора ціха-ціхае бывае.
На бераг нават кроплі не расплешча.
Бясконца так кагось чакае мора,
Не дыхаючы.

І кажу я мору:
«Ах мора, мора,
горкае дзіця,
Дзяўчо малое, цяжка табе зараз!
Дазволь падбіць падушку дзюн пясчаных
Пад галавою стомленай тваёю!
Каб адпачыла ты...
Я знаю, на пагоршкі
Табе ўзваліць наровяць грузлы свет,
А не пытаюцца, ці можаш несці,
Жанчынай дужай называюць.
Смуткам
У сівых валасах бялее пасма!
Так рана пасівела...
Стамілася так рана, мора...»
Схавала мора вочы мне ў далоні.
Слязьмі гарачымі цячэ бурштын.
Паплач... паплач... палегчае... не чуе...
Якая ціша над зямлёй...
І мора плача.

Яшчэ раз пра глыбіні

(Vēlreiz par dziļumiem)

I

Шаленне марское, заглыбленасць нетры,
Прывіднасць зыбу зорнага сяева,
Ручай на паляне, разважлівасць лепры –
Хто гэта вылечыць неабачліва?

Маланкаю зыркаю сэрца ў гніенне
Сажалак і шарынніку ўдарыла,
Зорак і ветру буйное карэнне
Побач з глыбінямі каб уладарыла.

Марна. Глыбіні і плыткасць гавораць
Надта далёкімі мовамі, неспалучнымі,
Не перакласці на чорны гул мора
Сонцам злацаняя думкі рачулыны.

II

Хай ручаі дакараюць зласліва
Мора за трупы тапельцаў, пачварыны,
За кветкі, украдзеныя прылівам,
За пену, за бруд, прыбоем нахарканы.

Святлом прасякнутыя ручаіны
Цурчаць і хваляцца сонцу выгодамі.
Стогнуць ад цяжкае працы глыбіні,
Узвіраныя турбінамі, параходамі.

У мора, бы ў грузчыка, – чорныя грудзі;
Ручаіны плёткамі, скаргамі бавяцца,
Вырак выносяць мелкаводныя суддзі
Працы, якая не ўмее апраўдвацца.

Так было і так будзе. Ніколі драбнота
З грозным, вялікім суседам не звыкнецца.
Што, зрэшты, мору? – была б работа,
І глыбіня ў чалавечнасці прымецца.

***

(Vari mani nemilēt, vari ienīst...)

Знелюбіць мяне можаш і зненавідзець...
Ведаю – не адчуваючы мук, нібы птах,
носіш свой боль за плячыма –
крылы.

Знелюбіць мяне можаш і зненавідзець...
Навокал цябе,
над табою блакітам нябёсаў разліюся,
а ўночы –
знелюбіць мяне можаш і зненавідзець –
я промнямі зорак
твой сон праніжу.

Вецер гарачы надзьме крылы-ветразь,
і птах узляціць.
сабе не наўме,
што дыханне маё ў тваіх крылах шуміць
з вуснаў асмяглых.

Знелюбіць мяне можаш і зненавідзець...
Муравінкаю кволай прынікну да ног,
каб ты ўгледзеў,
які ты вялікі.
Чаромхавай гронкаю хрупну ў руках,
каб ты ўгледзеў, які ты дужы.

Крылы,
і веліч,
і сіла
ў захмар'е падымуць
цябе, хто не знае,
што шэрая кропка ўнізе –
каханне.

Знелюбіць мяне можаш і зненавідзець.

Калі палохае каханне

(Kad bail no mīlestības)

Што рабіць мне, каханы? Дзе выйсце?

Спадзявацца?

Парваць абалонку самоты?

Так пупышка вясной выпускае лісткі

Да доўгачаканай ясныты.

Пупышка не ведае пра ўзнікненне

Адчужанасці між лістком і галінай

Восенню...

У лістку задыхаецца палкасць прамення,

Назапашваецца жаўцізна ўспамінаў.

Успамін – што з'едзены хлеба акраец.

Як сонца былое.

Былы вецер.

Як без паветра калодзеж – памяць,

Не выплывеш, вады не мецьмеш.

З няведання моц здабывае пупышка.

Жыццё шкарлупу прабівае заўсёды.

А доўгая ласка –

Толькі кароценькая перадышка

Ад адзіноты ў дарозе да адзіноты.

Аднымі ўспамінамі жыць мне рана.
У вясне – траянскім кані – лістапад мой...
У Трою...
А пакуль яшчэ не адчынена брама,
Каханы, якой мне жыць радай?

Верш пра салаўіны інфаркт
(Dzejolis par lakstīgalu infarktu)

Вочы твае – мой асветлены золак.
Ціша зацятая. Ё шэра-блакіце.
Зжыць паўжыцця і не знаць, які прыцем
Золкай зары?
Светлая просінь у ценях-аблоках.
Чуйная ціша. У шэра-блакіце.
Вочы твае – мой прасветлены сполах.
Свету – першы парыў.

Хіба ж не дзіва – што ў цішы цесна
Свету, калі ён чыстасці просіць
І кожную траўку золка абросіць
Смуткам зямлі?
Гэта ёсць міг, калі птушцы песня
Горла сутаргаю перакосіць –
Досвітку міг, салавей на паўноце
Памірае калі.

Я не баюся. Гляджу ў твой золак.
Трэба мне ўмольнае ранне ў блакіце –
Свет адкрываць з паўжыцця, у адзін дзень,
На паўжыцці маіх сіл.
Можа, на споведзь не стане іх, кволых –
Песня чысцейшая з песняю прыйдзе.
Вочы твае – мой асветлены золак –
Свет пагасіў.

Спектакль за кубачкам кавы
(*Izrāde pie kafijas tases*)

Пачаўся спектакль, праз момант які
Староннімі бачым вачыма:
Галоўны герой вялікі такі,
Што большым і быць немагчыма.

Сваю самавітую веліч нясе,
Як выдраны бэзавы кусцік.
– Ах, квецень!.. Ах водар! Панюхайце ўсе! –
А карань знявечыў і скусціў.

Героі, ўталкуйце яму, хай ён
Куст бэзу зямлёй прыкапае.
Паненка, раскльчыўшы ў каве лімон:
Паеду... Пайду... – намякае.

І праўда ж, паедзе, свой глузд павязе,
Пакажа сябе, квактуху.
Хай курыца вылівак нейкі знясе –
А з гэтай ні пер’я, ні пуху.

Лісліва статысты ладзяцца ў тон,
Пацвельваюць хорам драму.
Што большае: беллага хлеба батон?
Дзяўчо, што бяжыць у краму?

Адказваю: бег. А бег – гэта рух,
Пачатак вялікага – ў бегу,
З ім несумяшчальны тоўсты трыбух,
Які не трывае спеху.

Закончан спэтакль. Мы сядзім за сталом,
У зрэнках акторавых скрылік
Каўбаснай раскошы. Заслона. Святло. –
Пра што ж гэта ў п'есе мудрылі?

Саламея

(Salome)

Ж. Г.-В.

Не вазьмі я тваёй галавы,
ты ўзяў бы маю,
толькі катам зрабіцца ці стала б адвагі.

Мае вочы
згарэлі б у полымі чорных тваіх валасоў
і мёртва глядзелі б табе ў аблічча.

Мае шчокі,
якія апалі ў начы чакання, адчаю,
маршчынамі акамянелі б.

Пацалункі, што вуснаў тваіх шукалі,
парвалі б тканіну тугую губоў
і выліліся б гарачай крывёю
ў сярэбраны кубак тваёй раўнадушнасці,
Ёканаан.

Надпісы на карцінах

(Paraksti gleznam)

1. Батычэлі, «Нараджэнне Афрадыты»

Ну вядома, ты з пены марскоў, з барвовай
Вячэрняй зары, ў акіяне прамытай,
З расколатай маціцы, сіне-ружовай,
З празрыстасці хваль, Афрадыта.

Я ж толькі з зямелькі. Я з цяжкае гліны,
Што можа быць парасткам хмелю прабіта.
Ад віціны хмелю, павіслай з галіны,
Без памяці можна хмялець, Афрадыта.

Вір чаромхі – глыбокая белая замець? –
Глыбейшы муруг пад нябесным блакітам.
Пакуль жыве зерне, – ў зямлі наша памяць,
І я не баюся цябе, Афрадыта.

Хай голуб – ахвяра... Крывёю чырвонай
Бель крылаў зямное плоці наліта.
Хто з лона жаночага выйшаў, – у лона,
Ў жанчыну ён вернецца зноў, Афрадыта.

2. Гойя, «Сатурн пажырае сваіх дзяцей»

Няшчасны бацька мой з крывёй сыноў на вуснах,
З драпежным голадам, які нутро грызе...
Што адчуваеш ты, калі ламаеш з хрустам
Зубамі косці нашы?
Ці храсткі грудзей
Калі ты трушчыш?
Ці ў далонях тластых
Калі трымаеш сэрцы?
Ці ў нямой тузе
Калі застылі вочы з жалем?
Быдла статкі
Мы пасвілі, мы жыта жалі, каб яды
Быў повен стол.
На чэзлых схілах градкі
Лазой аплоджвалі, каб мог віном заўжды
Спатоліць смагу.
Не было б пра голад згадкі
З сынамі гэткімі, каб не пажэр іх ты.
Ад лішку малака ў каровы пухне вымя.
Няма каму даіць. Дагледзіць хто валоў
Без пастухоў? Трава няскошаная гіне,
Хлеб жухне ў коласе без нас, касцоў.
Па барадзе тваёй мая цячэ ўжо кроў...
Што ж будзе, тата, па апошнім сыне?..

3. Расэці, «Беатрычэ і Дантэ ў раі»

Ці ты была, Беатрычэ?
Ты не была.
Помнік зманіў пра тваё нараджэнне і скон.
Ніколі ты не была.
Промень упаў у вітраж акон.
Далечы неба ў вачах тваіх – зорак святло.
Так нарадзілася ты.
Маці твая – зорка праз сіняе шкло.
Бацька твой – Дантаў позірк прачысты.
Ты памерла – як сонечныя згаслі іскры.
Беатрычэ, Беатрычэ,
Мяшчанка ў натоўпе пабожных фларэнцінак...
Ён гэта мудра спасціг, Дантэ вялікі.
Сэрца верыць у дзіва, пульсуючы ў палкіх
тэрцынах.
Вечна любіць нябылое – кругі апраметнай,
Згаслую зорку любіць,
Беатрычэ – пакута, вартая пекла.
Рай – гэта тлькі ілюзія веры,
Цела забытана ў ім.
Усе знаюць Дантава пекла тваё, Аліг’еры,
Дантаў жа рай – не абжыты нікім.

***

(Izerlija ligavas balss)

Каму хочацца ведаць, як горад яго прыгожы,
Хай выйдзе ўначы,
Хай выйдзе з каханай у зыркую цемру,
Хай цалуе яе кожны раз,
Калі хараство вуліц яго зачаруе.
Хай у вусны цалуе, у шыю, ў дрыготка цнатлівых вейкі.
Пацалуй мяне; бачыш – вось гэты старэнькі дом
Такі, як другія, як людзі ў вайскавай форме.
Адзіная ўкраса – на цэгле драпіны часу:
Спакой людскі, слёзы, каханне бярог ён
Ад ветру, варожых вачэй.
Вазьмі мае губы ў прыгожым цяні таго дома,
Той цянь аддае ўсім прахожым бясконца
руплівую ласку.
Пацалуй мяне – ў промнях пышнага дыму;
Над бліскучымі рэйкамі таварнай станцыі кран
У жоўта-чорны морак вуліцы ўрэзаўся якім абрысам,
Там цемра звiлася ў адно са святлом,
Нiбы валасы твае цёмныя і мае светлыя.
Вазьмі мае губы – кран сённа такі прыгожы,
Што мiма яго немагчыма пайсцi.
Пацалуй мяне каля вялізных цэментавых труб,
Якiя ўжо ранiцай лягуць пад гулкі гук вуліц,
Каб кiпень гарачую несцi з цэплацэнтралiў

У медныя горлы вадаправодных кранаў.
Вазьмі мае губы ля гэтых самых прыгожых
шлюбных пярсцёнкаў,
Дарма што яны завельмі вялікія нам, –
Шмат большая па неспатольнай блізкасці наша туга,
Якою баляць самкнутыя нашыя рукі.
Колькі крокаў – столькі цалункаў.
Мы можам спыніцца вось тут,
Пад мурам ангара пажарнай аховы,
За брамай дубовай якога чырвоныя сталі машыны
І фараў-вачэй ні на міг не заплюшчаць у пільнай трывозе,
А смешны грыбок на даху – гэта сірэна.
Не цалуй... І не тут...
Тут – сірэна. Жахлівы енк
Над горадам ноччу...
Ты ж добра ведаеш – ён не аціх?
Стары дом яшчэ поўны агіднай дрыготыкі.
І кран у пякельных пакутах сізіфавых стогне.
Нашы пярсцёнкі – прагалы вачніц у чэрапе белым,
Над імі – чырвона, распачна сціснутыя кулачкі
ліповых пупышак,
Якія ніколі не ўспыхнуць зялёным шумам лістоты.
Навошта я выйшла ў ноч,
Навошта я выйшла на вуліцу ў зыркую ноч з каханым?
Мой горад жахлівы...
Любоў мая горкая...

***

(Glāb mani, jūra...)

Ратуй мяне, мора,
тану я!
Тану ў памяці,
ў марным чаканні,
і надзеі саломіну з берагу
ніхто ўжо не кідае мне.
Цалункаў былых церпкасць на вуснах,
прыліў ласкі былой захліснуў галаву.
Мора,
іду да цябе я,
хай шчокі,
калі ссаланеюць яшчэ раз, –
Дык толькі ад пеністай вільгаці хвалі,
хай стогн –
дык пад кулакамі ветру,
калі дасць нечакана пад дых,
хай туга – дык ад жалю,
што сонцу
цяжка смерцю дзень завяршыць.

Ратуй мяне, мора,
ты адно
куды большае і за каханне,
шырэйшае за мой жаль,
і простае ты – як любоўны нерат...

Ратуй мяне, мора,
тану я!
Я кінуся ў далеч тваю,
Каб цвердзю зямною стаў
абхвалены памяццю бераг.

Матыў сярэднявечча: інквізіцыя
(Viduslaiku motīvs: inkvizīcija)

Я веру. А сімвалам веры – крыж.
Супярэчнасці крык між плоскасцю цвердзі
І промнем у сусвет бясконцы.
Супярэчнасці моўча між каранямі і веццем,
Што кветкі гоняць да сонца.
Распята і я. Прамок крывёй крыж.
І гонар, і кара, і шчасце – цвікі.
Я веру, як вераць ератыкі.

Рымскі матыў: раб
(*Romas motīvs: vergs*)

Раб – тупыя вочы,
Раб – тугія рукі,
Мур нямы з ягонай
Вырастае мукі.

Краты.
Краты.
Краты.
І карэнне кратаў
Церпкі час глыбока
У зямлі пакратаў,

Каб турмы не ўнікнуў
Розум раскаваны,
Каб у кожным сэрцы
Жыў, насіў кайданы

Раб – тупыя вочы,
Раб – заліты потам,
І каб жыў у страху
За высокім плотам.

Біблейскі матыў: Адам і Ева
(Bībeles motīvs: Ādams un Ieva)

Біблейскія ўрокі – што толку з іх,
Пакуль не запішаш жалезам кайданаў
На скуры сваёй біблейскі міф,
Паданне пра Еву... і пра Адама...

Не вучаны бог – быццам несамахоць,
Павесіўшы плод, цікуе на варце:
Глядзіце, бянтэжце свой дух і плоць,
А волі, крый бог, рукам не давайце.

На вусны зірнуць – забаронены плод.
Як боль зразумець двух сэрцаў смяглых?...
А толькі ж кіслінай астуджаны рот
Спатольвае смагу, толькі ж яблык...

Вунь яблынька ў скверы на ўлонні травы –
Парушым закон газоннае цноты...
... Як смела нас гоніць анёл вартавы –
Статутны свісток, казённыя боты.

Навокал пякелны асфальт і брук,
Ні шатаў, ні яблынь. Адзіны ратунак
Выгнанцам – абдымкі гарачых рук,
Апошняя ўцеха ізгоям цалунак.

Пасадзім тут парк і аздабім рай
Панадным, прывабным біблейскім дрэвам.
Са страхам і прагаю ходзяць няхай
Сюды нашы дзеці,
Адам і Ева.

***

(Ir laukos vienīgais no visiem; sakņu dārziem...)

Ёсць недзе ў вёсцы мой гарод адзіны,
Пярэстым бобам там адспелі грады,
І сум, і радасці вачэй дзяціных...
Загалашу я слёзна: дай мне рады!..

Прыйшоў бы, вынес – і цяпер не позна –
З нягод рукамі дужымі дзіцятка,
Каб зразумеў, як мне па сцежцы роснай
Хадзіць нагамі сколатымі зябка.

Каб не пазнаў мяне, але каб знаў ты,
Што з паўналецця мне прыпала мала,
Што, ненавідзячы ярмо няпраўды,
Я па-дзіцячы палка ваявала.

Ды чым дзіця дарослых пройме? Выйсце
Заўсёды ёсць у іх – дубец і дзяга.
А лопухаў няма, шырокім лісцем
Не ўкрыюць больш, калі на сэрцы пляга.

Ужо зязюлька звоніць на хаўтуры,
І дзяцел крыж куде... а вочы бачаць.
Ты прыйдзеш. Прынясеш у час ратунак –
Зямлёю страчанай маленству ўдзячыць.

Белы алень
(*Baltais briedis*)

Зайцу шанец – петлі. Птаству затаіцца
Перад небяспекай трэба. Рысь – як цень.
Мільгане за рыжым хмызам бліскавіцай
Рыжымі бакамі станісты алень. –

Мабыць, трэба так. Каб не звялася вера
Ў несмяротную красу жывой душы:
Моўкне ў жылах сцежак чуйны поступ зверга –
Хараства хаваецца ў лясной глушы.

Белы быў алень. Ён хітраваць не стане,
Дый куды яму, выгнанніку, ўцячы?..
І блукае ўночы дзіўнай светлай зданню,
І прытулку не даюць яму карчы.

Сціснуў рэбры воўчай кодле люты голад.
Як страла ляцеў алень... Упаў... Зароў...
Стылі птушкі ў дуплах... Плыў туманам холад...
Белы быў... Чрвоная і ў белым кроў...

І калі распора ікламі з захмар'я
Рану золкі маладзік у цішыні,
Над касцямі вые спрагненая згряя,
Сытая ад неўміручай чысціні.

Хвоя з голым карэннем

(Priede ar kailām saknēm)

Хвоя ці дзюна чым вінавата,
Што асыпаецца з кораня глеба?
Корань слабы – ці не рана і шатам
Гоніста гнацца ў высокае неба?
Трэба ў глыбіні?
Доляю клятай
Голая ганьба наканавана.
Ты за аснову ўчапіцца не можаш,
Рост не пачнеш болей нанавя.
Жыць над прорвай? Крыў божа! –
Гэта жахліва.
На дыбачках пнуцца
У непазбыўнай тузе па апоры
Моцнай камлю...
З сорамам гнуцца
І чырванець, прасціраючы ўгору
Рукі вячэрняй зары шчасліва.
Што ж я бядую? Даволі! – Над морам
Сутнасць твая і краса – як дзіва!

Воўк (*Vilks*)

Хоць як ні кармі, а воўчая будзе
На лес азірацца спрадвечная дзікасьць.
Хай лёгкі ланцуг, хай цёпла ў будзе –
А ўсё ж не падзякуе воўк за літасць.

Воўк лесу не здрадзіць за мяса кавалак,
За словы ліслівыя, ўтульны куточак.
Не хоча ён слухацца палак ласкавых.
А можа, не чуе? Ланцуг дзылінкоча.

Бо толькі сабака ў нашыйнік лезе,
Бо толькі сабака з-пад палкі ліжа.
Не совайся з міскай – воўк вырас у лесе.
Не гладзь – бо цапне за пальцы хіжа.

Як духу не хопіць даць волю ваўчыску –
Забі. Ланцугом яго нораў не путай.
Бо толькі сабака служыць за міску,
А воўк не абвыкнецца з псінаю будай.

Мядзведзь

(Lācis)

Мядзведзь з мядзведзіцаю на пашлюбінах –
Закон лясны. Мядзведжая самота
Упарта выспела, нібы на купінах
Барвянец журавін сярод балота.

Суперніцтва не знае ў бітве злагады:
Закон лясны – у выдзюжцы, у спрыце.
Мядзведзіца, утоптваючы ягады
У снег, насустрач пераможцу выйдзе.

Слабейшаму тут першынствам не цешыцца,
Закон лясны суровы, адназначны.
Тут кволаму не біцца за мядзведзіцу –
Агнацца б толькі ад гайні сабачай.

Няма ў людзей законаў цвёрдай мужнасці,
Тут слава дастаецца і слабому:
Мядзведзіцу – адзіную – па дружнасці
Мацак сілком вядзе слабцу дадому.

На развітанне торкаецца пальцамі,
Далоньку ціскае і нешта слініць,
Ды йдзе на мёрзлы журавіннік пасвіцца,
Пакуль кіслінаю не звяжа сківіц.

***

(Kamēr svēteļi pār Svēti...)

Пакуль над Свэтэ свята крылаў,
пакуль там свецяцца буслы,
Пакуль зарою над разлівам
лунаюць крылы штовясны,
Пакуль у Зэмгале паводка
на рэках крыгамі раве,
Спакойны будзь,
І вер,
І знай –
зямля твая живе,
Карэннем ты ў сваёй зямліцы.
Твой след на бацькавым двары –
Пакуль страху бацькоўскай хаты
акрыта ценем белых крыл.

***

(Vispirms bija koki par galvām un; ezers pie kājām...)

Былі спярша над галавою дрэвы, і азярына каля ног,
і на дваіх нядзельны вечар.

Пасля была малінаўка – даверлівасць лясная:
навокал нас кружыла і кружыла па пяску
і на Шляху Птушыным нас слядамі-зорачкамі
аплятала.

Пасля была граната. Аказалася – адна мая рука
спіць на баку заржаўленае смерці, а другою
я абняла цябе. А смерць угрэлася пад пальцамі
маімі, задрамаўшы на пяску, старая, ціхая,
і не зрабіла ліха.

А потым былі словы. Мы скасавалі і нядзельны вечар,
і возера, і дрэвы, спалохалі малінаўку і засмуцілі
прыязную смерць.

Нарэшце сорам быў, і жальба з пацалункаў, боль
пад немым дрэвам, ды было ўжо надта позна, –
бо лес быў чорны, як уздых, і глуха
ўсхліпвала азерца ўнізе.

Яшчэ і сёння мы не ведаем, не знаем, ці дрэвы тыя,
ці тая азярына, малінаўка і ржавая граната –
нас бачылі ці не.

***

(Es negribu domāt par to, kas mūs šķir...)

Астрыдзе

Я думаць не хочу пра тое, што нас падзяляе.
Цалюткі вечар чытала я вершы.
А ноч –
Усю ноч мне братаўкі сніліся сёння:
На кончыках траў сакавітасць нябеснае сіні,
Пад небам жоўты агонь...
Адлучы адно ад другога,
І браткаў болей не будзе.

Песенька ў начную слоту
(Dziesmiņa lietainā naktī)

Ты спіш.
І спіць між намі далеч.
І шэпча далеч ад дажджу,
І пырскаў шум –
шушу,
шушу
Па бруку, па бляшаных дахах.

Ты спіш.
І спіць між намі далеч.
Мае ўцякаюць словы –
ў ноч,
Праз лужы йдуць –
ідуць праз дождж,
Вандруюць словы цёмным шляхам.

Дажджу не падаць нельга, нельга,
Хоць ведае, што раздушыць
Аб камень грудзі мае можа!

Не бегчы словам нельга, нельга,
Хоць ведаюць, што патушыць
Губамі далеч нельга, – божа!

Ты спіш.
І спіць між намі далеч.
І ў словах далеч родзіць гук,
Яны як сэрцайкі – тук-тук,
У такт адзіны: дождж і словы.

Ты спіш.
І спіць між намі далеч
Начное слоты.

***

(Es eju vārdos tā, kā pusnakts ielās pāri...)

Иду я ў слова, як у вулкі пары ўночы
Идуць, асуджаныя на любоў,
Стаіўшы дых, па скрыжаваннях ценяў змрочных...
Што там знайду?
А папытайце ў слоў!

***

(Pazudušo vārdu tikko jaušamās pēdas...)

След страчанных слоў гэта сэрцу нагода
Згадаць: пільнуйся ад гэтых нягодаў.
След знойдзеш – ратунак,
Як сэрцу – дарунак.
Ці дробязь: злавіць на вятры іскрынку ў далоні,
На міг затрымаць пылінку ў промні
І хвалю спыніць, што прабегла па тоні.
Круг ад кветкі на сажалцы. Нібы драбніца –
А ў люстры вады бледны тварр прамяніцца.

***

(Bailēs no brīža...)

У страху перад імгненнем,
калі нельга ўжо будзе не бачыць праўды,
я вочы сабе засланю каштанавай кветкай,
якую калісці ты мне падарыў,
я вушы сабе затулю птушкамі,
якія калісці віліся над намі,
я сэрца сабе захіну вечарамі дваадзіноты,
пяшчотнымі каля сіне-ліловага мора,
ухаплюся я за палоску згасальнай зары на краі
небасхілу
у страху перад імгненнем,
калі нельга ўжо будзе не бачць праўды.

***

(...sastingt pārvērsties akmeni...)

...скамянець
ператварыцца ў камень
каменю нельга ніяк
гэта хлусня што камень спіць
у каменя бессань бясконца
гэта хлусня што камень бачыць
у каменя слепата спрадвечная
скамянець
пратварыцца ў камень
каменю нельга ніяк
гэта хлусня што камень чуе
у каменя глухата пракаветная
скамянець
планету бессанню скурчыць
спрадвечнае збурыць у рух
ператварыцца
шэрую слепату празрыць
пустымі чорнымі зрэнкамі
у камені
іскрацца светы
камяням
глухі сон вякоў

ніяк
з усяго што прамчыцца
нельга
бясконцай бессані
скамянець
ператварыцца ў камень
каменю нельга ніяк
тыя хлусы каго не пратне
слепата
глухата
бессань-жыццё...

**Нататкі Індрыка Латыша
на палях «Лівонскай хронікі»**

(*Indriķa Latvieša piezīmes uz Livonijas hronikas
malām*)

<i>было</i>	-----
<i>ээта</i>	-----
<i>ад</i>	Вада крынічнай праўды ад маны
<i>зачаіцця</i>	Даўно збрадзіла. Смагі не спатолю.
<i>Госпада</i>	Сарванья заўчасна з дрэў зелепаны
<i>ў</i>	Аскомай фальшу зводзяць сківіцы. Да болю.
<i>чэраве</i>	Сумненняў позніх чаша – цераз верх.
<i>года</i>	Рым прагне, як раўнівая матрона,
<i>1212</i>	Каб што ні крок, любоўнай прагі звер
<i>і</i>	Належаў ёй... І ўжо вачмі шпіёна
<i>біскупа</i>	Чытае між радкоў, што ёй заўчасна
<i>14</i>	На сэрца кволае рабіць замах.
<i>навароту</i>	Знямеў талмач. Мысліцель строіць блазна.
<i>яго</i>	Плывуць у Рыгу куршаў лайбы ў снах.
<i>з</i>	-----
<i>палом-</i>	-----
<i>нікамі</i>	Не даплывуць – я ведаю. Іначай кроў
<i>рада-</i>	Пральецца марна. Над мурамі енк праляжа,
<i>валася</i>	Усе, на вогнішчах замоўкнуўшы, памром,
<i>ўся</i>	Пасечанья косці – попелам і сажай
<i>ліўская</i>	стануць.
<i>абшчына</i>	

<i>i</i>	-----
<i>паслаў</i>	А лайбы ўсё пльвуць. Жанчыны ўсё пяюць.
<i>біскуп</i>	-----
<i>вестку</i>	-----
<i>па</i>	Рэкі ня шумецьмуць.
<i>ўсіх</i>	Знэндзяцца мужчыны.
<i>латгаль-</i>	Дзеці перачырваняюць
<i>скіх</i>	За бацькоў нішчымных.
<i>i</i>	
<i>ліўскіх</i>	Кроў праліта дарам.
<i>землях</i>	Воран выпіў вочы.
<i>i</i>	Пад чужым бацькі штандарам
<i>па</i>	Служаць іклам воўчым.
<i>землях</i>	
<i>па</i>	Рэзкі ўзлёт сякеры.
<i>Даўгаве</i>	Бель бярозы ніцай.
<i>i</i>	Толькі – ўзмах рукі ў паветры –
<i>па</i>	Слухайце, чужынцы!
<i>Гаўі</i>	
<i>i</i>	Лёгка сьсекчы дрэва.
<i>абраў</i>	Цяжка драць рукамі
<i>вялікае</i>	З глебы гнеў наш – з каранямі.
<i>i</i>	Ваша ўлада – камень.
<i>моцнае</i>	-----
<i>войска</i>	

<i>але</i>	Хачу згарэць! Ахвяраваць апошнім сконам!
<i>лівы</i>	Век доўгі быў. Празрэннае – міг кароткі ў ім.
<i>і</i>	Мой найвышэйшы абавязак, бацькаў гонар –
<i>латгалы</i>	Угору ўзнесціся на полымі крутым,
<i>якія</i>	Несправядлівае выкрычаць, якой ва ўтоду
<i>суць</i>	Жалезам дух высмальвалі майму народу
<i>най-</i>	Бязвіннаму.
<i>люцейшыя</i>	-----
<i>за</i>	-----
<i>ўсе</i>	А можа, справядліва?
<i>люды</i>	-----
<i>іншыя</i>	-----
<i>не</i>	-----
<i>здоль-</i>	О здрадніцкі народ, ці варта на мячы
<i>ныя</i>	Мне бараніць цябе і паміраць напуста?
<i>як</i>	Народ сабачы! З міскі кроў сваю хлябчы,
<i>слуга</i>	Табе жарсцвяк у торбу, а не хлеба луста.
<i>ў</i>	Пі кроў сваю! Каменне на абед!
<i>Еван-</i>	Віляй хвастом! Ты заслужыў кавалак.
<i>геллі</i>	Народ паслугачоў! Ад радасці хрыбет
<i>зліта-</i>	Аж кволіцца, калі ад панскіх палак
<i>вацца</i>	Вішчаць браты. Вышчэрвай свой імпэт,
<i>з</i>	Каб прысмактацца да крывавай раны,
<i>свайго</i>	Бо, як у муках брат пакіне свет,
<i>садруга</i>	Табе на шыю будзе – знак пашаны
<i>не-</i>	І панскай ласкі.
<i>злічона</i>	Больш няма апор,

*многа
людзі
парэзали
і
не-
каторых
жонаў
і чадаў
не
пашкадаваўшы
ў полі*

Бо ссечана жыццёвай моцы дрэва.
Трыумф Закона!
Сам сабе тапор
Ты выкуеш, як выпадазе каму патрэба,
Калі абрыднеш пану мызай ты, сатрап.
О, дзе той Юдаў сук, –
павешуся я першы,
Я твой, народ рабоў, найгоршы раб,
Бо крыжакам прадаў вантробы, меч і вершы.

-----

*і
ў
селишчах
нікога
пашка-
даваці
...і
паднеслі*

Далікатна, як па мёдзе,
панаў конь ідзе.
Голаў ноччу ў мёд крываваы
бацькава ўпадзе.

Срэбрам, золатам меч блісне,
блісне і крывёй,
Блісне, пырсне над грудзямі
ў мацеркі маёй.

*біскупу
галаву
Акона-
ву
як вестку*

Як шаўковы, снежна-белы
ў майго пана плашч.
Як пад яблынькаю чорнай
сястрын моўкне плач...
Шпоры ў бокі, конь у скокі –

<i>пра</i>	як смыліць каню...
<i>перамогу</i>	А за панам галавешкі,
<i>і ў</i>	дым і шал агню.
<i>вялікай</i>	
<i>радасці</i>	Толькі час укрые ў сьвітках
<i>ён</i>	запісы слугі,
<i>узнёс</i>	Шкадаваў як Саваоф нас,
<i>падзя-</i>	пан Бог дарагі,
<i>каванне</i>	
<i>Госпаду</i>	І Марыя шчэ святая –
<i>і</i>	цноты яркі квет.
<i>такім</i>	Ах, пад яблынькаю чорнай
<i>чынам</i>	крык сястрынскі ў свет!

<i>неўтай-</i>	
<i>моўны</i>	Пішу, а слоў няма ў душы крываваых!
<i>і паган-</i>	Каб полымем шугалі ўверх з паперы.
<i>скім</i>	Чытай, Ісусе, будзе воля з намі.
<i>справам</i>	Хлуснёй страчу, падманам дзеля веры.
<i>адданы</i>	Твая, Ісусе, будзе воля з намі.
<i>люд</i>	Адзіны Бог і мова. Люд адзіны.
<i>паведзены</i>	Я бачу землі латышоў цьвікамі
<i>стаў</i>	Ў крыжы тваёй пакутлівай гадзіны.
<i>голасам</i>	Ды што табе, лагодны, да жалобы,
<i>Хрыстовым</i>	Купальскіх красак, дайнаў нашых, гора?
<i>крок</i>	Не ў кветках галава – асцём цярновым
<i>па</i>	Мы ўвенчаны... І наш дзірван распора

<i>кроку</i>	Над мозгам і касцямі продкаў дзіда.
<i>да</i>	Ні почуту пра іх, ні мыслі – анізвання.
<i>таго</i>	Нібы паганскі захад сонца – наша гібель,
<i>ярма</i>	І ў беспяхібнасці ідэі Рым паўстане
<i>Гасподняга</i>	Над белым светам...
<i>і</i>	-----
<i>адкінуўшы</i>	-----
<i>сваю</i>	-----
<i>цёмру</i>	О, зрабі, каб ведаў выйсце
<i>люд</i>	Слуга твой верны. Вельмі шкода мне,
<i>з вераю</i>	Што бунт супроць цябе, пакутны Хрысце.
<i>глядзеў</i>	Ты, зняты з крыжа фальшу, спарахней
<i>на свет</i>	Пад ступаком твайго раба нямога.
<i>ісціны</i>	-----
<i>які ёсць</i>	-----
<i>Хрыстос</i>	Развеяў вецер попел – і з нічога
<i>у</i>	Яны паявяцца, спытаюцца: чаго
<i>праўдзівым</i>	Клянеш люд імем Госпада свайго?
<i>наіціі</i>	Ці ж мала бед, што ганьбу, безгалоўе
<i>і ўсведам-</i>	Ты наша бэсціш? Ці ж не досыць
<i>ленні</i>	Глумілі нас? Дальбог, скажу ім зноў я:
<i>нічога</i>	-----
<i>апроч</i>	-----
<i>праўды</i>	Крычы, народзе! Гніся! Я на раны
<i>не</i>	Табе пасыплю солі, каб папомніў.
<i>мовіў</i>	Дармо. Гадуйся ў болі, гневам апантаны,
	Які свяцей за даравання промні.

нікому Памру! Каб адрадзіўся ты! Збірай
ў Запашвай гора, смерць, ганебны сорам
даброць І лямантуй! Жалезам слёзы хай
і У час расплаты стануць! І кривавым морам
ўва Зло паглынецца. Рукі слабнуць; позна
благасць За крыўды зыскваць і караць зло громам.
нікому Бо слова – меч двусечны мой, абапал востры,
Над іхняй доляй і над тваім домам.

***

(Vai esmu mājās? Mīlie... Jā...)

Я дома?.. Мілья... Але.
А сэрца не – не дома,
Па сініх сакавіцкіх льдах
Маё вандруе сэрца,
Не з вамі, любыя, не з вамі –
З сарокай чорна-белай
На камені гамоніць.

З апошнім талым снегам
Сальюся я з зямлёю,
І стануць слёзы ростані
Слязьмі сустрэчы новай
З карэньчыкамі траў;
Як хочуць парасткі раслін
У леташніку бурым
Зноў зырка зелянець.
Аж перасохла ў горле
Ад слёз і ад чакання.

Дык я пайшла? Але. Пайшла!
А сэрца маё дома,
Не ў сакавіцкі лёд,

А ў сінь вачэй любімых
Глядзіць, глядзіць яно.
І, белая вярба, не ты
П'еш цяплыню маёй рукі,
І сэрца дома, дома...

Ці буду дома? Буду ж, буду.
Праз мацярынскі сон,
О, я ўслухоўвацца пачну
Ў дзіцячае дыханне.
Вось вылушчыцца сончык
З лістоты перапрэлай
Зірнуць – ці я прыйшла...
Маўчыце, мілыя, маўчыце,
Нічога не пытайце –
Не будзе сэрца дома.

***

(Es nepostīšu tavu mirkļa māju, taurenīt...)

Я не разбуру твой залётны домік, матылёк,
Твой залаты ласунак не скаштую!
Няхай цвіце! Як знічка пранізала змрок,
Я ўгледзела – імгнення слодыч тую.
Хай зорка падае. Хай зые зорчын лёт.
А гэты луг тваю капрызлівасць пустую
Аберне да зямлі, на гэты вось грудок,
І долю вызначыць табе такую,
Што, хоць і рупіць будзе, – не страсеш пылок.
Я знічку бачыла, ласунак не скаштую,
Я не разбуру твой залётны домік, матылёк.

Чабор (*Mārsils*)

І сказаў мне чабор: – Я, каб ты ведала, – дрэва,
не квецік які там, сякі там, і маю прасіць
у цябе адпаведнай пашаны.

І сказала яму я: – Даруй, бо не ведала я, што ты
дрэва, не квецік які там, сякі там, і буду
цяпер з адпаведнай пашанай трымацца.

У пушчы, ў бары нагой не паткнуся. Хадзіцьму цяпер
па гушчобінах па чабаровых; пра дубровы цяпер
і гамонкі, вядома, ніякай наогул; над галавой
будзе пошум чырвона-блакітных красак чабору,
журбоціца-скруха ды бессань адыдуць без следу
(ведаш, бессань – чарнота былога, чарнота
таго, што чакае, на покліч збярэцца).

Буду гуляць на самоце. З сабою. Яго не возьму, –
не ведае бо, што ты дрэва, не квецік які там,
сякі там, не собіць яму адпаведна пашана
(таксама ж не ведае ён, што яго я ўсюды заўсёды
ў сабе нашу, як боль зацвярдзелы ў касцях,
які мала калі ўжо не адчуваю).

І ўвогуле я спадзяюся, што дым твой барвова-ліловы
той боль з мяне выкурыць, каб сама за сябе я
саромецца болей не мела – у веку маім,
разумееш, барок-чабарок, у гадах у маіх,
баравое ты зелле, – калі ўжо ты раданькі
мне не дасі, –

Я сказала чабору – сам-насам, даверліва – прыйдзе
такая хвіліна, што буду шукаць моцны сук,
зрабі ласку, успомні, што дрэва ты, а не квецік
які там, сякі там, бо мусіш тады дагадзіць і
трывала трымацца.

І сказаў мне чабор: – Вешацца йдзі на блёкат-мардоўнік!
Ён – дрэва смерці. Я – дрэва жыцця! Ведаць
павінна сама. Не баюся, што цяжкая ты: я самага
тоўстага жужлу-чмяля ўтрымаю з усім яго мёдам,
не толькі цябе, пустазвонку. Бо толькі здаецца табе,
што ты маеш вагу, – адказаў мне чабор.

Сыход студні

(Akas aiziešana)

І вось аднойчы раніцай я ўстала
Пустая, як сухая студня. Зруб
Ужо не дыхае вільготным пахам.
Не падмаецца вада са зроку,
З бяздоння гулкага. І журавель
Не гнецца, крэкчучы. Пясок сухі –
Адно, чым шчодрыцца пустая студня.

Ах, не дзівіцеся ў мяне, ні вочы,
Ні вусны дзетак! (Адзінота маці
Пачата не тады, калі сыходзяць,
Падросшы ў злагадзе, з-пад крылаў дзеці,
А з той хвіліны, як няма чаго ім даць.)
Ты, мой харошы, не глядзі! Сябры,
І вам глядзець не трэба! Пустата
Ўва мне палае, нібы горкі сорам
За галізну знявечаную студні.

Дзе прахалода кропель, што спадалі
З вядра цяжкага, плюхаліся ў студню,
На мураву ліліся – піце, травы!
Вы, птушкі, піце, дзюбкі ўверх задраўшы,
Хай льецца у валлё салодкі сок глыбінь!
Бярыце, любыя мае, – і вусны,

І твар у прыгаршчы з вадой туліце,
І дайце людзям, выснаджаным смагай!..
Вады няма, вядро шкрабе па жвіры.
Вы камянееце – з зямлі выходзіць студня,
Замшэлыя вянцы страсае зруб
І прэч ідзе, успёршыся на вочап,
Як старац на кульбаку.

А вам дзіва?
Што па ваду пайшла старая студня?
Чаго разводзіш голлечка, каліна?
Ты, начапіўшы завушнічкай мясяц,
Глядзелася, красунечка, у люстра.
Пайду па люстра. Па ваду табе.
І па жыццё пайду. Альбо вярнуся,
Струменячыся кроплямі, альбо
Памру і не вянуся. І мой зруб
Сцвіцецца мохам, сточыцца, збуцвее,
І яма зарасце чартапалохам.
Ніхто не ўведае, што на падворку
Жыла тут студня, і адно каліна
Маркоціцца без люстра будзе.

Сон

(*Sapnis*)

Гэта быў міг.

Я руку адхапіла

Ад жылкавата-зялёнага каліўца,

Боль кветкі ў калені мне коле

Высмяглым жарам,

Бы ў матчына сэрца дзіцячым болям.

Пада мной моўчкі гінулі жыцці істотаў

І народаў травы, растапаныя мною.

Як я іх пачула...

І як здранцвелі

Злачынныя ногі, адчуўшы сябе бядою!

Як прасіла я дзіва!

І сталася дзіва,

І стала я хмарай, плыву над палеткам,

Каб нават пылок нагамі не стрэсці,

Каб нават расінкі не страціла кветка.

Як прагна блукала я хмарай над лугам –

Каго б напаіць?

Ляцела, і марыла хмарна,

І кожнае кропелькі шкадавала,

Якую згубіла, растраціла марна.

І пралілася з жалем гарачым над лугам,
Над кожнаю смагай,
Над стомай кожнай,
Пакуль не растала ад шчасця,
І ўбачылі кветкі
Наскрозь, праз мяне, ў нябёсах раскошу.
Прачнулася я ў слязах.

Эпітафія чайчыным пяром
(*Epitāfija ar kaijas spalvu*)

Бо звонку душа ў куклянкi,
І, пэўна ж, душа б не хацела
Жыць у белых грудзях
Няўключднага брыдкага цела.
О ўваскрэсення хвіля святая,
Як душа пакідае схоў стылы
І з узбярэжжа ўзлятае,
Расправіўшы светлыя крылы,
Спярга сарамліва, без веры –
Што высвецяцца ў палёце
На іх беласнежныя хмары,
Сёстры па духу і плоці,
І чайкі-сястрыцы, і фарбаў
Гульня ў нябесным прадонні,
І сцвердзіцца існасць зямная
Ў нясмелай дзіцячай далоні.
І душа адляцець забывае –
Рассыплецца тлом у світанак
Пад дзівам жыцця...
Спыніся, вандроўнік, –
Ты топчаш душы куклянак.

***

(Tu nesaproti, ko no tevis gribu...)

Не ведаеш, чаго ў табе мне трэба.

Прысесці з каменем. Мне з ім сядзіцца.

З маўчаннем каменя. Адна нібыта

І ўдваіх як быццам.

Падумаць, што і камень спагадае

Ці любіць сам. Бо не пярэчыць камень.

Не рвецца з рук маіх і грэе нема

Як бы рукамі,

Каб не журылася, што дзень павольна

Сплывае ў прахалоду.

Не гневайся. Што пажадала многа, –

Дальбог, не шкода.

***

(Nebaidies vecuma...)

Не бойся старасці.
Яна – як у вір галавой.
(Трымаючыся за саломіну, страшна тануць.)
Не бойся зірнуць у адбітак свой,
Не бойся нырнуць
І ўліцца ў яго; на поўныя грудзі ўдыхнуць
Паспей таго болю, калі тваё цела разрэжа
Між свежасцю хвалі і спёкай паветра прамежак,
Дзе ўсё знебылося ў табе: і любоў, і паморак.
Пал сэрца пакінь, як матылёк свой кокан.
Нырні.
І не бойся.
Бо доўгі, бо доўгі будзе твой шэры морак
Турботаў і сноў пра пакінутых там, далёка,
На беразе недзе. Ссівеюць і дзеці.
І ціша ссівее на свеце,
На свеце нямоты і прывіднасці лугавой.
І цені разлапістых елак і хвой над табой
Пад сонцам у развітальнай раскошы.
А што калі боль?.. хоць крананнем лісцінкі
дрогкай?..
Калі павуцінка, рубеж твой апошні,
Парвецца, – ты сыдзеш у моўчу спакойна і лёгка.

***

(Es mīlestību savu nesu tā...)

Сваё каханне я нясу.
Як немаўля каштанавы лісток
(якое толькі што на ножкі ўстала),
Заціснуўшы сур'ёзна ў кулачок,
І ўраўнаважвае хаду з навалай
Вялізнай восеньскай кудасы.
І шабуршыць
З дрэў таямніца залатая
І крокі блытае.
Не аступіся, хлопчык, часам.
Нясе лісток з каштана.
За чарашок трымаецца. І вось ён
Ступае ў замець жоўтую. У восень.

Прытынак

(Pietura)

Праз колькі год, як мы не бачыліся, раптам
Угледзеў ты мяне, нібы ў аўтобусе праз шыбу,
Што ўдалеч пашыбуе па гасцінцы пыльным.
Такую шэрую угледзеў ты мяне,
Так цяжка нам – як развітанне праз акно,
Калі сказаць няма чаго, а той аўтобус
Ніяк не адыходзіць.

***

(Šonakt skriešu raganās...)

Ноччу ведзьмай пабягу
Па сумётах белых,
Міма ростаняў, яроў
І застылых елак.

Каля ложка ціха я,
Як уздых, застыну.
У час прывідаў, савы,
Ў тайнасці гадзіну.

Буду прасці неўпрыкмет
Пальцамі сон існы,
Ў ніткі мрояў заплятаць
Вузельчыкі-іскры...

Пражы мяккай на руку
Пасмы наматаю...
З кнігі сэрца і душы
Думкі прачытаю.

Спадзяваюся дарма –
Ведзьма віхрыць гурбы...
Ранак... – белым палыном
Стануць твае губы.

Спакой

(Miers)

Кажу – мне нарэшце добра.
А ў ружы ў крываваых слязах адчай.
Што змыў у чырвоных пялёстках ручай?
Не ведаю. Мне сёння добра.

Кажу – мне нарэшце добра.
Ці плакала ружа? – бо толькі пылок
Ад ружы застаўся, і толькі сцябло?
Не ведаю. Мне вельмі добра.

Кажу – не чакаю нічога я ўжо.
Пяшчотная шэрасць, павольнасць і змрок!
Заснуў лены час. Гадзіннік замоўк.
Не чакаю нічога я ўжо.

Свет мой тлее, сціраецца, меркне.
Я ўсміхаюся ціха, бы ў сне...
Ты пройдзеш наскрозь праз мяне
І не заўважыш...

Бартакаў квартэт

(Bartoka kvartets)

Андрэю Сэнаколу

Як скрыпкі крычаць.

Як скрыпкі бягуць.

І марна, бо віяланчэль даганяе.

З краёчку, сама сабе наўме,

Альт нешта буркліва мармыча,

Як старасць, якой і спяшацца няварта,

І за юнай спакусай не ўгнацца...

А мо памыляюся я?

Раўнінаю

Скачуць на ўсход маладыя коні,

Удаючы, быццам гоніць іх страх,

Быццам гарачая жудасць іх паліць.

Ад чарады

Адбіўся адзін, у раку ўступае,

Губамі павёў да вады,

І конская храпа пяшчотная, цёплая –

Як перадлюбові кволая крохкасць

На схіле жыццёвае змогі...

Маленькая кропля аб ліст асакі

Ударыўшыся, як жучок-серабрак,

Адлятае.

Талсы

(Talsi)

*Некалькі гадоў таму назад у возера
Талсы ўвайшоў музыка. Яго дасталі
і пахавалі, а трубу не знайшлі.*

*

Чую, чую з Талсаў
Лены трубны голас,
Што пад лёдам азёрным грае сом,
Шо тармосіць Ламекін бялёсы
Вострым глогавым асцём.

І ноччу не дае спакою той музыка –
Ну, чым завабіла музыку прорва? –
Ён пройдзе міма п'янай зданню хістка,
Ўсміхнецца толькі,
і каб словам...

*

Я адна застаюся, а думкі мае бягуць і вяртаюцца дзіўныя,
мудрыя, быццам край зданяў наведалі, каб расказаць
мне, што бэз не пахне зусім, як здавалася зводмаладзь
мне, нясмелым цалункам краёчкамі вуснаў, не
пальцамі, вызяблымі ад начное расы, а могільнікам
пахне бэз.

А можа, бягуць да музыкі думкі мае?
Паведаць яму, што дарыць трубу можна сом, ды тая
труба каштавацьме жыцця?

*

Калі ў гарадку ёсць возера – ў возеры,
Калі ў гарадку ёсць гара – ў гары той
Спіць Замак Святла,
Пагружаны ў нетры часова, –
На варце яго ці сом, ці мядзведка.

*

А ў мядзведкі дзіцячая бразгаўка ёсць, якою драбнютка
шалёхаюць ноччу, калі страшна цёмры і цёмнай
вялікай гары, калі круглая і чырвоная поўня панура
караскаецца па спічастых зубцах яловага лесу.

А лес аж да мора.
Пайшлі пад зямлю там дзеткі чорнагаловенькія, а
ў найменьшанькага была бразгаўка тая, а лялькі,
вядзерцы, мядзведзікі там на зямлі засталіся
ў пунсвай брусніцы і ў верасе шорсткім.

*

Ці рана апякла – што з даўніх дзён,
Як бор праз бацькавае сэрца кулі
Па злыднях сеяў? Ці пасаг матулін,
пасаг на смерць, угледзеў раптам ён?

Не ведаю. Пакуль мне тут цвілі
У нетрах замкі, на гару не ўзлезу,
Дзе, як вясна, бушуе пошум бэзу,
Так бель зімы ўспажарылі гілі.

Як чыста кветкі вабяцца ў кустах...
Іскрыста іней гронкі песціць пухам...
Спакой над Талсамі... Але, паслухай, –
Як лёд трубою зноў загрузатаў...

Словы любові да Відзэмэ

(Mīlas vārdi Vidzemei)

Ах, Відзэмэ, ты ўся – неспасцігальнасць!
За сіняй далеччу сінее далеч
Бяскрайнасці. У частаколах белых
Бярэзін зноў прасвечваюць бярозы.
І не ўсвядоміць велічы – спакою
Тут не знайсці, – сінеючы растанеш.

У полымі тваім блакітным нельга
Ні ўратавацца, ні згарэць. Вачамі
Балот гляджу вільготна на цябе я.
Чаму вачэй не адвядзеш, не скажаш,
Каб прэч ішла я? Знаю: недарэчы
Я ў прамяністасці тваёй, у ззянні,
Я з сэрцам, поўным змрочлівага ценю
З яловых нетраў, дзе, як іклы зверга,
Карэнне пнецца ўгору, дзе ў рачулках
У каламуці мьюцца карчагі,
Дзе грубяць пначы алені ў лесе,
Дзе ў баравых вяночках цыганы –
Як перлы чорныя. І сёння рэха
Як водгалас забытай мовы ліўскай
Жыве ўва мне...

Як нам паразумецца –
Калі ты – нявыказанасць, Відзэмэ! –
Над морам цёмных гукаў ты лунаеш
Блакiтнагучнай скрыпкаю нябёсаў.

Ах марыва альховых купадрэвін,
Як душы белыя, ляцяць бярозы.
Ты над зямлёй уся ляціш, зямля!
Лунаеш ты на сініх крылах даляў,
Лунае бялізна твая над болем
Маім счарнелым, нібы напрудвесні
Мяцеліца над талаю вадою.
Ах, Відзэмэ, ты ўся – недакранальнасць!
Ты як вада, дзе лёгкай сняжынцы – смерць.
І борзда кнігаўкі твае ў барозны
Бягуць, хаваюцца з вачэй маіх,
Прыкiдваюцца камянямі...

Я іду,
Чаго іду, навошта азірацца –
Гарыш у сэрцы ты каханнем безнадзейным,
Відзэмэ...

Адліга ў Лудзы
(*Atkusnis Ludzā*)

Не верачы ў сілу нябёсаў, людзі
Пад дах не схавалі бажніцу.
Сабраліся ў храме адкрытым дрэвы
За нашы грахі памаліцца.
І моляцца сонцу, святлу, і ветру,
І духу святому адлігі:
– Даруй ім, блакіце, не зналі людзі,
Не ведалі, што натварылі! –
Брэднік рукі ўзнёс да самага неба,
Плечы бэзу ў паклонах гнуцца,
І пэўна, малітва дрэваў пачута,
Бо сонна рымсціцца Лудза.
Як водбліск азёрны на вуліцах ціхіх,
Пагодка празорвае гожа,
І з вільчака сінявокая галка
Цікаўна цікуе прахожых,
І слухае галка, схіліўшы галоўку,
Ці мяцёлкамі стрэляць асіны...
І, мусіць жа, добра ведае Лудза,
Што робіць у дзень гэты зімні...

Чорная пара

(Mel'nais laiks)

Не зелень яшчэ, толькі лёгкая здогадзь і прадчуванне:
Неўзабаве зялёная замець абвее гонкі бярэзнік.

Сарамлівасць паўночнай любові

ў гэтых бярозах весніх.

Пачакаем. Спатоім сэрца спакоем. Затоім даханне.

Не бачыць, не слухаць бярозавых пупышкаванняў.

Яшчэ немасць між енкам савіным

і жаўруковай жалейкай.

Яшчэ рыса глухая між белым і зелянкава-клейкай.

Не зелень яшчэ, толькі лёгкая здогадзь і прадчуванне.

Не чакаючы адказу

(Atbildi negaidot)

...быў гэта Патрокл са змрочнымі
апушчанымі вейкамі...

Яніс Рьцяс

Гораду

Унікай некаханья, як Пан гэта колісь рабіў,
Жалейкаю сплакацца трэба глухому сэрцу
І ў песні каханья знябыцца тваёй нелюбові –
Не хопіць жыцця аднаго, каб адпецца жалейцы.

Горад сэрцаў разбітых з заслужанай карай тваёй, –
Ў чаратовых жалейках гучыш пад скрышаным друзам!
Хто ў гэтых сценах, паранены глухатой,
У табе па табе душу гэтак скрушліва стузаў?

Што ж бо ты не баішся цярпец знелюбення прыгнёт,
На горкім абліччы лазы чорныя вочы гора,
Ў адной руцэ возера, дзе на дудкі рэжуць чарот,
У другой – апошні кон сэрцаў разбітых – мора.

Птушцы

Здымі маску, чайка, – па здрадлівым голасе пазнаю
І праз чорную проразь – самотных вачэй боль і сполах.
І як водгукам енчыш, шукаючы пару сваю,
Ныраючы ў буры паўночных вятроў і мора.

Мора дыхае лёгка і дыбіцца крыгамі ўлёт,
Пад жоўтым спакоем сонца плыве ў прасторы.
Уздых і адкрышваецца з зімы лёд.
Мора – адно! Прывыкні, чайка, да мора !

Сонцу

Сонца, ты знаеш усё, што пад мясячком прарасло,
Пра пацалункі пад серпікам знаеш таксама!
Вось бачыш прабіўся з зямлі сарамлівы вязок,
Гаворыць з табою на «Вы», бянтэжыць ласкавасць

Зялёнага вецця, баіцца, што ў будным жыцці
Убачаць, спасцігнуць падзею і будуць блюзнерыць...
З якім нецярпеннем курыцца пагорак, – глядзі! –
Як вяз шалахціць, баючыся табе паверць.

Туману

Туман дзіўнага горада, мая кара – не лёс.
Суцэльнай бранёю-пяшчотай стаіць, урочы,
І ўсмоктвае, нібы густы вербалоз,
Той парывісты міг, калі трэба адвесці вочы,
А няма ўжо куды. І не дакрануцца рукамі – мы
Спадзяёмся. Што, свет засланіўшы, агорне,
Тое павінна нас чуць! Наш голас нямы
На белых вагах тваіх, і водгук стуку сардэчнага ў горле.

Каханню

Каханне, нязведаныя твае сцяжыны!
Нечаканыя і безназоўныя, – воля твая.
Не ўцякаю. У зрэнкі гляджу, калі ты з чарацінай
Спакойна і шчыра ідзеш; дачакаюся я.
Зелянее чарот. Гоніць лісце жоўклае вецер,
У сівых мяцёлках залацісты спее пылок –
Такі твой загад. Зразумелая з першага позірку квецень –
Адбалець шчасце позняе сэрцам разбітым – вырок!
Твая свежасць святая, нібы красавіцкі лівень.
Прарастае мой боль, як на ліпе вясною лісткі.
Каханне, ты бачыш – у дрогкім кропельным німбе
Ідзе горадам Пан, не пазнаны нікім.

Чакаанне песні
(*Dziesmas gaidīšana*)

бо вясна настае тады
калі рыжыя жабы ў канавах
сядзяць і чакаюць кагосці
і вада серабрыцца сонцам
шарыннік янтарны палошча
і з пасушы зелень свіціцца
і жабы чакаюць
вялікай гадзіны спявання
калі завіруе ад шчасця
вада і запеніць канавы
жабінымі песнямі
а толькі далёка яшчэ
а толькі глыбока па горла
і рыжыя жабы ў канавах
залацістыя вочы лупяць
на сонейка залатое
чакаючы песні

Засынанне песні
(Dziesmas aizmigšana)

Ўстала жаўрушачка
З сонейкам раненька,
Промнікам цінькае
Птушачка рабенька.

Зрань-дзень да вечара
Дзінь-дзінь вызвоньвае,
Сінь вышчабечвае
Ў яснага сонейка.

Сонейка з прыпечка
Да мора коціцца –
Дыль-дылі! – скрыпачка,
Спатанькі хочацца.

Люляла ночанька
Скрыпачку ў мораку,
Шум вызалочвала
Мора да золаку.

Пасляваенны матыў: Руіена

(Pěckara motīvs: Rūjiēna)

Руіена – чыстыя лесвіцы, што ў нікуды вядуць.
Нават руінаў няма. Анічога. Пад мурам растуць
Кволя дубчыкі бэзу. Няма і муроў анідзе.
Лесвіцы. Продзімень толькі гуляе, прыступкі мяце.
Руіена – Madonna organs, малення маўклівы граніт,
Скрушліва ўзнятыя рукі над лесвіцамі – у блакіт.
Лесвіцы, лесвіцы... Душы памерлых дамоў цішыню
Нема вартуюць. Мадонна ў зарыве-німбе агню
Сонца вячэрняга твар апусціла, не ўздыема павек.
...Лесвіцы ў нікласць, не стопча вас болей
чужы чалавек.

***

(Un tad lai pār mani nāk ievziedu aukstums...)

Хай мяне пройме чаромхавы холад.
Белы, варожы: дарма.
Крохкае голле. з вялікай ахвоты
Цэлы прыпол наламай.
Толькі баліць галава, ў вушах звонам
Гронак расцвілых пагарда.
Хочаш – ламай. Толькі каб утрымаць,
Трэба быць з добрым гартам.
Тут край чаромхі. Зламаныя гронка
Церпка, нязломна пахне.
...Вырайны лебедзь на крылах халодных
Гэтак жа вее чаромхай у твар мне.

***

(Lakstīgala tumsu pātagoja...)

Lauzta sirlds (*бат.*) – «разбігае
сэрца», буйміна.

Для слоўніка (ад перакладчыка)

Салавей цяў цемрыва густое,
Цёхкаў і канаў, а на кустоўе
Слота мжыла; зябнуў ліставей.
Цалаваў і гнаў, быў сам ізгоем,
Радасці каваў і боль настойваў
На суквеццях яблынь салавей.

Плакаў і смяўся блазнавата,
Так чмурыла квецень, – калі раптам
Загула і гупнула зямля:
Вырвалася полымя з-за кратаў,
Абвіло чаромху аж да шатаў –
І «разбітым сэрцам» з-пад камля
Зацвіла буйміна да галля...

***

(Tad es apstājās pēkšņi.No skropstu bezgala...)

Аж спынілася я. З-пад бясконцаці веек
Разведчык – ліповая кветка глядзіць
У трывозе. Адна. – Сарве ці пакіне?
Ці адразу і ў галас? – Адзін супраць сілы.
Аж памерці гатовы. А мечык зялёны падняў.
Адварнулася я – бо то ж я чалавек!
Бо чаго мне змагацца з магутным іх войскам?
Найлепшая справа – прайсці стараной.
Так я здрадзіла Рызе. Сёння шухнуць у горад
Войскі пахаў і з мечамі будуць тры дні
Гаспадарыць, людзей баламціць праз вокны.
Рыга будзе адна. Безліч лікам – яны.
Рыга будзе ў самоце. Ў завеі ліповай
Мы ўсе Рыгу любім да слёз, – як ніколі,
Жадаючы быць ад Рыгі далей.
Так любім і здраджваем ёй. Можа, сёння ж
Мы пакінем яе? Векавечныя вежы
І стагоддзяў сляды. Тут падымецца гай
Над усім? Трэба крыкнуць?! Запозна! Жаўцее
Пераможна над горадам ліпень сцягоў!
Лоб кранула мне з кветкі кропелька мёду. –
Як знак Каіна, ордэн. – За маўклівую згоду.

Практычныя парады

(Praktiski padomi)

1. Як зберагчы ружы

Узяць, з сэрцам у горле, з разгубленасцю ў пальцах
і словам міжвольным на вуснах,
Ледзь усвядомленым і недарэчным.

Замоўкнуць паміж слязою і ўсмешкай.

Нядбала паставіць у вазу. (Не пячы,

не труціць аспірынам і ўсякай халерай.)

Трымаць у біцці свайго сэрца, ў вачах.

У вачах, – я сказала. (Дарэчы, патрэбна вада.) Раніцай

Золак прывеціць. Пад зарою пялёсткаў дня дачакацца.

Не турбавацца і не спяшацца жыць ружаю.

Застацца ў пяшчотнасці. Разам.

Чужых не ўпускаць у дзверы.

Гэтак жа й жалыбы не трэба ўпускаць.

(Ружы так хука смуткуюць.

А цені, колькі на свеце іх ёсць, хай жывуць

у паніклай галоўцы,

А золата ў сэрцы няхай нераскрытым будзе.

Вада патрэбна, дарэчы.)

У вачах і ў крохкім дыханні, колькі любіш яе,

столькі і пражыве.

Калі ўсё-такі Смерць адбудзецца, тады пальцамі,
сколатымі асцюкамі,
Падняць да шчакі і салодкую болесць прыняць
і ў сабе адчуваць,
Колькі балецца будзе.

2. Як зберагчы радасць

Смяцца з сябе да апошняга ўсхліпу,
да апошняй слязіны смяцца,
Праплакаўшы цэлую ноч.

Па самых драбнейшых маршчынах лічыць
Расчараванні. Гады. Паражэнні.

І сівым валаском падвесці
Унізе апошнюю рыску. Усвядоміўшы
ўсё перажытае, пачырванець

Рэзка. Да гуду ў крыві. Па нітачцы выскубці і парваць
Усё, што было. Скасавання прысуду чакаць,
На чорным судзе начных думак сябе асудзіць.

Сон прабалець так жа горка, як рану,
знаючы, што ўжо радасці болей не будзе.

Адклікацца: чакаю; і ўпасці ў золата раніцы.

3. Як зберагчы блізкасць

Лёгка, без болю, як адварочваецца зямля ад сонца,
Вочы адвесці – і прэч. Ні ў вачах, ні ў дыханні,
ні ў думках –
Як быццам цябе не было. – з сінім блакітам і сінім морам
Сам-насам. Грудзьмі супраць ветру.

Па моцна ўбітым прылівам пяску
Пад нагамі. Уздыхнуць глыбока. Ротам. Вачамі. Увабраць
Прасторы ў сябе. Не старацца ў далоні ўхапіць тую хвалю,
Што вецер падняў, і з энкам шпурнуў у паветра,
І з жальбаю адпусціў. Па адлюстраваннях сваіх ступаць,
Па варухлівых крыжах мядуз, вочках водарасцяў,
Па сонечных стрэлах да неба,

па салёным зняменні, якое гусцее
Пад вечар паволі. Сам-насам з сабой, нібы чайка,
Там – я казала – па спакойных кроках водбліску.
Сутнасць сваю далечынёй і самотнасцю мераць,
Толькі супроць ветру і ветру, чыста і вольна,
Лёгка, як паварочваецца зямля,
у абдымкі вачэй увайсці.

4. Як зберагчы сэрца

Не ведаю.
І – каму гэта трэба?

***

(Laiks dzīvot un laiks mirt...)

Час жыць, час паміраць. Не паміраць –
А ў поўным шчасці з вышыні палёту
У боль, нібыта ў возера, ныраць
З крылом падбітым і не разбіраць,
Ці гэта смерць ідзе з зарадам шроту,
Ці адраджэнне сілы. І аплоту.

Удзячнасць

(Pateicība)

Усё, што было між табою і мной
Калісь пад збянтэжанай поўняй,
Сабрала я разам, змясціла ў адной-
адзінай пралесцы кволай,
Заціснула ў вуснах кончык сцябла
І ў кнізе прыціснула шчытна;
Цвіце краска мёртвая, як і цвіла,
На пыльных могілках літар
І ўваскрасае, і зноў пакрысе
Шлях тлену знайсці яна хоча,
Знаходзіць яго: хай чуюць усе
Ў грудзях маіх «снежны званочак» –
Хай бачаць: святая мая бялізна
У жоўтым пылку, як смецце.
Не ўчуеш, не ўбачыш хай ты адна, –
Майго шчасця тужлівая квецень.

***

(Tu mani neredzēsi vairs, bet, tavus matus...)

Не ўбачыш больш мяне, – калі ж вятрэц павевам
Пяшчотна хукне ў валасы, – то буду я,
Як перапросіна, што ўчас не зразумела
Адкрытасці вачэй, не разглядзела я
Ні сэрца ў дотыку збалела-прагных пальцаў,
Ні ў лёгкай балбатні гарачай нематы.
Цябе не ўбачу больш, але, калі паявіцца
Прамень пралётны ў смутку дзён, – дык гэта ты.

Ронжа

(Bēdurozis)

Bēdu rozis – «ронжа бяды». Шкада...
Хоць «ронжа» – такое гучнае слова.
Ронжа... Дзівосна! А ці няма ў беларусаў
іншай птушкі, імя якое звязана з горам,
бядой, крыўдай?..

(З пісьма аўтара перакладчыку)

Па-над імшарнікам лунаюць крылы
І свіст пяшчотны...

Ці знаеш, ронжа, пацалунак стылы
Не ў вусны – ў шчокі?

Ці зведала ты, ронжа, міг напярты,
Як парухунак,
Калі ні сну, ні сцерпу –
толькі б платы
За той цалунак?

Лёт крыл пунсовых праз яловы морак,
Павек дрыжанне.
Як выйсці, ронжа, праз ліхое гора
На неспатканне?

Па снезе, дзе каханых след не гіне,
А ў росцань хінецца...
Што знаеш, ронжа, горшае за іней
Сівога сэрца?

І песня ронжы – меч суддзі! – мне спета,
Няцерпная:
Далёка мне да бед тваіх, кабета,
Я ж – верная!

Дубы (*Ozoli*)

I

Калі глядзела я на кусцік бэзу,
На нейкія слабенькія зялінкі, –
Аж разрывалі сэрца жаль і роспач,
Бы яблычка зімой мароз; хацела
Грудзьмі на снег прыпасці, засланіць,
Карэньчыкі адтаяць, адагрэць
Ад ліхаты сцюдзёнай, ад марозу,
Бо нельга ж так...

Ласкавая зіма

Ўсміхнулася лагодна, нібы маці
З наіўнасці няцямнага дзіцяці,
Прабеглі іскрынкі па снезе, мякка
Зіма сумёты расхінула, кажа:
– Глядзі!

II

Ніхто не ведае, што дуб спачатку
Бывае ружай... Жолуд, як бутон,
Раскрыецца і чырванню нальецца –
І выпявае вогненная кветка

Пад снегам, парасткі праб'юцца ўгору –
І ружа родзіць толькі спарышкоў,
Блізнятак, і няма там палахлівых.

III

Памерці на зубах дзіка ліхога.
Прыняць смерць добра на яго зубах,
Абы не зжэрла свойская свіння,
Нязграба тлустая, што чалавек,
Таксама тлусты, па сабе стварыў;
Альбо памерці ў дзюбцы прагнай сойкі
З пунсовым водбліскам на сіні крылаў
І снежнай бялізне ці на зубах
Вавёрачкі; – аднак жа расцвітуць,
Распусцяцца пад снегам кветкі ў ружы,
І родзяцца дубы.
Няхай загінуць нават, а другія
На зіму расцвітуць, бо трэба, каб радзіўся
Вось гэты дуб.

IV

Самкнуліся сумёты, і зноў бела...

***

(Svētīgi ir tie garā vājie...)

Вар'яты – святяты; гадзінаю шарай
Іх розум прыцьміўся ў нязнанні вар'яцтва,
І не ўсведамляюць хваробы душэўнай –
Нябогім належыць нябеснае царства.

Ты робішся моцнай. Будзь ёю дарэшты,
Не хлусі, што нелюбы ў бога – вар'яты;
Не стала і раю – знай гэта проста –
З тых пор, як адрозніла зло ад добра ты.

У камяністай пустыні твай розум,
У поце чала паспрабуй неўзаметку
Выпесціць каліўца марных ілюзій –
Хоць самую кволюю веры кветку,

Пупышку дагледзець, затоіць павевы
Дыхання ў халоднай слоце цкавання,
І быць шчаслівай хоць міг кароткі,
Калі не падманеш сябе дазвання.

Смех

(Smiekli)

І падняўся тады Хрыстос на Галгофу
(Як жанчына на горыч свайго паўвеку),
Ён ішоў на гару крок па кроку
Сярод мора людскога галёкання, смеху.

Пагарджаны (як маці сівая), пад зьдзекі
Валокся, прыгнечаны крыжам, жалобны. –
Вірыліся ерусалімскія дзеўкі,
Юрліва смяяліся смехам вантробным.

І пальцам Марыю праводзілі ўпрочкі:
– Глядзіце на гэту старую нябогу! –
І вабна, залётна падміргвалі вочкі
Іосіфу (ці, можа, нават – богу).

І бог ажно млеў ад гэтага смеху:
Бог быў – сама ў росквіце моцы хлопец,
Ён забыўся, смакуючы загадзя ўцеху,
Хто родзіч яму тут, каторы галгофец, –

Ці гэты чарвяк з яго крыжам, з юдоллю,
Ці жанчына, што рве валасы звар’яцела...
А смех сыпаўся сыну на раны соллю
І дзідамі маці распорваў цела.

А ў небе ўсміхалася сонца, нібыта
Зазыўная шлюха з любоўю сваёю.
І ён узышоў... І цвікамі прыбіты...
І пасмы сівых валасоў з крывёю...

Апошнія словы, апошнія стогны,
Не ўчутыя ні людзьмі, ні богам...
Ай, дочкі Сіёна, – крутыя сцёгны!
Ай, дочкі Сіёна, здаровы ваш рогат!

На горнай вышыні

(Kalnu augstumā)

Дзе па зямлі гуляюць хмары,
Глядзяць угору з вышыні,
Там бачыцца жыццё на твары,
Не тоіць сэрца там хлусні,
Што быццам вочы горных нетраў
Задушыць жыўнасць навакол;
Там звон пустэчы без паветра
І ў небе, нібы крыж, арол.
І ўсё, што цьміцца ценом сінім,
Што ў сэрца селіць мілату,
Што вабіць вочы ў далячыні –
Не распазнаць ужо адгуль.
І сонца там радніцца з лёдам,
Не грэючы, плыве са скал.
Нямая велічнасць. Самота.
Арол у небе. Крыжам стаў.

Бірыньская Ева

(Віріңи Іева)

(Фрэска ў пакінутым доме каля самага санаторыя:
увайдзіце, падзівіцеся)*

Вось вожык іголкамі яблык нясе,
Адам – на галоўцы ў кубку,
Слухае чмыханне вожыкава,
Выставіў голую дупку.

А голая Ева не цягне рукі,
Не надзіцца яблычкам Ева.
Кемлівы бог – прыдумаў віно
Раней за пазнання дрэва.

І абсудобіўся ўрэшце гасподзь
З забтым на ўлонні чадам.
Маглі ж бо навечна застацца ў раі
Нявінныя Ева з Адамам.

У зеўрыны вокан паўзе крапіва,
Паблізу – ніякага змея.
На трухлай падлозе сваволіць вятрэц,
Ашмоцце бруднае вее.

---

* Пабудаваны ў 1860 г. Бірыньскі замак знаходзіцца непадалёк ад Рыгі, у жывапіснай мясцовасці.

Падраныя кнігі гартае і прэч
Ляціць, куды яму трэба.
І неба глядзіцца ў дзіравы дах.
Святое латышкае неба!

Адаму высвечваючы галізму,
Ён Евіну цноту лашчыць.
А яблычка схрупаў той вожык сам
І мудраму богу дзячыць.

ЗМЕСТ

*** (Кахаю так, нібы расце сасна...)	5
Цішыня	6
Яшчэ раз пра глыбіні	9
*** (Знелюбіць мяне можаш і зненавідзець...)	11
Калі палохае каханне	13
Верш пра салаўіны інфаркт	15
Спектакль за кубачкам кавы	16
Саламея	18
Надпісы на карцінах	19
*** (Каму хочацца ведаць...)	22
*** (Ратуй мяне, мора...)	24
Матыў сярэднявечча: інквізіцыя	26
Рымскі матыў: раб	27
Біблейскі матыў: Адам і Ева	28
*** (Ёсць недзе ў вёсцы мой гарод адзіны...)	30
Белы алень	31
Хвоя з голым карэннем	32
Воўк	33
Мядзведзь	34
*** (Пакуль над Свэтэ свята крылаў...)	35
*** (Былі спярша над галавою дрэвы...)	36
*** (Я думаць не хочу пра тое, што нас падзяляе...)	37
Песенька ў начную слоту	38
*** (Іду я ў словы...)	40
*** (След страчаных слоў гэта сэрцу нагода...)	41

*** (У страху перад імгненнем...)	42
*** (...скамянець ператварыцца ў камень...)	43
Нататкі Індрыка Латыша на палях	
«Лівонскай хронікі»	45
*** (Я дома?.. Мілья...)	52
*** (Я не разбуру твой залётны домік...)	54
Чабор	55
Сыход студні	57
Сон	59
Эпітафія чайчыным пяром	61
*** (Не ведаеш, чаго ў табе мне трэба...)	62
*** (Не бойся старасці.)	63
*** (Сваё каханне я нясу.)	64
Прыпынак	65
*** (Ноччу ведзьмай пабягу...)	66
Спакой	67
Бартакаў квартэт	68
Талсы	69
Словы любові да Відзэмэ	72
Адліга ў Лудзы	74
Чорная парá	75
Не чакаючы адказу	76
Чаканне песні	79
Засынанне песні	80
Пасляваенны матыў: Руіена	81
*** (Хай мяне пройме чаромхавы холад.)	82
*** (Салавей цяў цемрыва густое...)	83

*** (Аж спынілася я. 3-пад бясконцасці векк...).....	84
Практычныя парады	85
*** (Час жыць, час паміраць.)	88
Удзячнасць	89
*** (Не ўбачыш больш мяне...)	90
Ронжа	91
Дубы	93
*** (Вар’яты – святыя; гадзінаю шарай...)	95
Смех.....	96
На горнай вышыні	98
Бірыньская Ева	99

У серыі «Паэты планеты»,
акрамя «Выбранай лірыкі» Візмы Бэлшавіцы,
таксама ёсць у продажы зборнікі твораў такіх паэтаў, як:

Сапфо «Песні»

Франчэска Петрарка «Выбраныя песні з «Канцаньерэ»

П'ер дэ Рансар «Выбраныя вершы»

Ўільям Шэкспір «Выбраныя санеты»

Ёган Вольфганг Гётэ «Выбраная паэзія»

Габрыэла Містраль «Выбраныя вершы»

Умар Хаям «Выбраныя рубаі»

Шарль Бадлер «Выбраныя вершы»

Райнэр Марыя Рыльке «Выбраная лірыка»

Фрыдрых Гельдэрлін «Выбраная паэзія»

Генрых Гайнэ «Выбраныя вершы»

Гіём Апалінэр «Выбраная паэзія»

Эдгар По «Выбраныя вершы»

Федэрыка Гарсія Лорка «Выбранае»

Джон Кітс «Выбранае»

Рыгор Барадулін «Перавыбранае»

Дзімча Дэбляянаў «Выбранае»

Гай Валерыі Катул «Выбраныя вершы»

Яраслаў Вырхліцкі «Выбраная паэзія»

Ян Каханоўскі «Выбранае»

Катры Вала «Выбраныя вершы»

Канстандзінас Кавафіс «Выбранае»

Барыс Пастарнак «Выбраная лірыка»

Аляксандр Чакс «Выбраныя вершы»

Хуан Рамон Хіменэс «Выбраная лірыка»

Юлі Таўбін «Выбранае»

Хаім Нахман Бялік «Выбраная паэзія»
Баляслаў Лесьмян «Выбраныя вершы»
Шандар Петэфі «Выбраная паэзія»
Міхай Эмінэску «Выбраная паэзія»
Ўільям Батлер Ейтс «Выбраныя вершы»
Эмілі Дыкінсан «Выбраная лірыка»
Алесь Разанаў «Перавыбранае»
Мацуа Басё «Выбраныя хайку»
Геарг Тракль «Выбранае»
Сяргій Жадач «Вершы»
Рабіндранат Тагор «Гітанджалі»
Сэсар Вальеха «Выбраныя творы»
Сігб'ёрн Обстфельдэр «Выбраная паэзія»
Томас Стэрнз Эльёт «Выбраная паэзія»
Арцюр Рэмбо «Выбранае»
Нікалоз Бараташвілі «Паэзія»
Фрыдрых Шылер «Выбраная паэзія»
Умбэрта Саба «Выбраныя вершы»
Марк Валерыі Марцыял «Выбраныя вершы»
Ўолт Ёйтмэн «Выбраная паэзія»
Адам Міцкевіч «Выбраная лірыка»

Па пытаннях набыцця кніг
серыі «Паэты планеты» звяртайцеся:
paety.planety@gmail.com
Тэл./факс (17) 221.48.71,
маб. (29) 623.35.65.

Падрыхтаваня ці рыхтуюцца
і ў бліжэйшы час выйдуць
зборнікі выбраных твораў такіх паэтаў, як:

Б. Брэхт	М. Гусоўскі
Дж. Леапардзі	С. Косавел
Ф. Пэсоа	Э. Кітэльсен
Ж. дэ Нэрваль	Н. Ленаў
Ю. Марцінкявічус	Бхартрыгары
Р. Бёрнс	Э. Кітэльсен
Г. Экелёф	М. Зэраў і інш.

Па пытаннях набыцця кніг
серыі «Паэты планеты» звяртайцеся:
paety.planety@gmail.com
Тэл./факс (17) 221.48.71,
маб. (29) 623.35.65.

Бэлшавіца, В.

Б97 Выбраная лірыка / Візма Бэлшавіца; пер. з латышскай Васіля Сёмухі. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2018. — 108 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-25-0028-5.

Візма Бэлшавіца (Элсберга, 1931–2005) – латышская паэтка, якая валодала ўнікальным дарам лірычнага спасціжэння навакольнай, далёка не заўсёды паэтычнай рэчаіснасці. Неаднаразова вылучалася на Нобелеўскаю прэмію па літаратуры. Беларускія пераклады Васіля Сёмухі рабіліся ў шчыльным супрацоўніцтве з аўтаркай твораў.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.174-1

ББК 84(4Лат)-5

Серыя «Паэты планеты»

Літаратурна-мастацкае выданне

Візма Бэлшавіца

ВЫБРАНАЯ ЛІРЫКА

Дызайн Марціна Русеўкага.

Адкасны за выпуск Зміцер Колас.

Падпісана ў друк 26.11.2018. Фармат 60×90^{1/32}.

Папера афсетная. Друк лічбавы.

Ул.-выд. арк. 2,91. Ум. друк. арк. 3,38.

Наклад 250 асобнікаў.

Выдавец і паліграфічнае выкананне
індывідуальны прадпрымальнік Зміцер Колас.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі
выдаўца, вытворцы, распаўсюдніка
друкаваных выданняў № 1/291 ад 17.04.2014.

Пр. Незалежнасці, 105-14, 220023, Мінск.